

Vluchteling zkt. woning

Na hun erkenning is een woning vinden een van de dringendste en dwingendste uitdagingen voor vluchtelingen. Steeds vaker springen vrijwilligers daarbij in de bres, soms onafhankelijk, soms verbonden aan een lokaal bestuur of aan een Centrum Algemeen Welzijn.

Op vraag van de Vlaamse overheid (Agentschap Jongerenwelzijn) onderzocht het Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee) inspirerende praktijken over het werken met vrijwilligers bij woonondersteuning van vluchtelingen. De resultaten zijn samengevat in een handig draaiboek voor wie een vrijwilligersinitiatief wil opstarten of een bestaand initiatief wil evalueren.

Veel meer woningen nodig

Vluchtelingen krijgen tijdens de asielprocedure opvang in collectieve asielcentra of, een minderheid, in Lokale Opvanginitiatieven. Na hun erkenning moeten ze binnen twee maanden een eigen woning vinden en de opvang verlaten. Met de groeiende wachtlijsten in de sociale huisvesting zijn ze daarvoor meestal op een krappe particuliere huurmarkt aangewezen.

In 2016 en 2017 maakte de Vlaamse overheid tijdelijk middelen vrij voor woonbegeleiding vanuit de Centra voor Algemeen Welzijnswerk, maar deze projectmiddelen zijn ondertussen opgebruikt. Op vele plaatsen bestaat er vandaag geen professionele ondersteuning of is er onvoldoende capaciteit om (individuele) woonondersteuning te bieden aan erkende vluchtelingen. Dat is problematisch, want de ondersteuning zal ook de volgende jaren nodig blijven. Jaarlijks doen zo'n 20.000 mensen in ons land een beroep op internationale bescherming. Zowat de helft krijgt die ook. Dat betekent dat ook elk

van de komende jaren zo'n tienduizend erkende vluchtelingen in België een woning moeten vinden, op een huurmarkt die op veel plaatsen al krap is.

Vrijwilligers in de bres

Tijdens de opvangcrisis in 2015 kwamen er veel solidariteitsinitiatieven op gang, waarvoor burgers als vrijwilliger bijspongen. Het actiegerichte engagement van vrijwilligers en professionals betekende heel veel voor de levens- en woonomstandigheden van vele vluchtelingen, en dan vooral voor het woonaanbod.

Opvallend in het onderzoek was het grote aantal vrijwilligersinitiatieven die woonondersteuning aan vluchtelingen bieden in Vlaanderen. We bundelden er zo'n tachtig in een sociale kaart. Er zit grote variatie in. Gedreven door lokale omstandigheden en

Ook elk van de komende jaren moeten zo'n tienduizend erkende vluchtelingen in België een woning vinden, op een huurmarkt die op veel plaatsen al krap is.

(woon)behoeften, krijgt woonondersteuning op zeer verschillende manieren vorm, vaak aangevuld met andere vormen van sociale ondersteuning. Sommige vrijwilligers contacteren verhuurders telefonisch, anderen gaan met vluchtelingen mee huurpanden bezichtigen, helpen bij de verhuizing of verzamelen meubilair. Of ze vormen vzw's die zelf woningen inhuren en onderverhuren aan vluchtelingen. Het draaiboek beschrijft veel praktijkvoorbeelden, die burgers, organisaties of lokale besturen kunnen inspireren.

Vrijwilligers vragen ondersteuning

Het onderzoek peilde – met een online vragenlijst, interviews en een focusgroep – naar de motivatie van deze vrijwilligers en naar de ondersteuning die ze nodig hebben. Ze wezen op de voldoening die het engagement hun geeft wanneer ze een woning vinden, maar ook op de complexiteit van woonondersteuning. Zo botsen ze op de grote schaarste aan betaalbare en degelijke woningen, op discriminatietenz aanzien van kandidaat-huurders en op de ingewikkelde regelgeving op verschillende beleidsdomeinen. Maar ook de vluchtelingen hebben wel eens onrealistische verwachtingen. Die combinatie maakt het vinden van geschikte woningen tijdsintensief en moeilijk, niet alleen voor de vluchtelingen, maar ook voor de vrijwilligers die hen helpen.

Vrijwilligers hebben dan ook meer ondersteuning nodig. Op juridisch vlak

krijgen ze veel vragen over vreemdelingenrecht en huurwetgeving, waarbij ze zelf op zoek moeten gaan naar antwoorden. Veel vrijwilligers hebben ook tolken nodig en opleidingen. Een vraag naar meer psychosociale ondersteuning leeft vooral bij vrijwilligers die niet verbonden zijn aan een professionele organisatie (bijna 50%).

Maar vooral de druk weegt. Bijna alle vrijwilligers gaven aan dat de vraag naar woonondersteuning veel groter is dan wat hun werking kan beantwoorden. Dit leidt tot overbevraging en moeilijkheden om het vrijwilligerswerk af te grenzen (door mensen te weigeren of op wachtlijsten te zetten). Verder kampen veel vrijwilligersinitiatieven met financiële tekorten en logistieke uitdagingen, zoals betaalbare lokalen, opslagruimtes en vervoer om te verhuizen.

Goede lokale samenwerking ervaren vrijwilligers als een grote steun. Samenwerking met OCMW, CAW en andere diensten zorgt voor vlotte doorverwijzing, uitwisseling van materialen en het gevoel elkaar als organisaties te steunen. Vrijwilligers zien lokale besturen dan ook als een belangrijke potentiële partner voor goede woonondersteuning. Sommige

Goede lokale samenwerking zorgt voor een vlotte doorverwijzing, een uitwisseling van materialen en het gevoel elkaar als organisaties te steunen.

lokale besturen trachten hierop in te spelen door een regionale taskforce op te richten, zoals Taskforce Vluchtelingen Gent. Ook middenveldorganisaties zoals Orbit vzw (project Woning gezocht, burens gevonden), de juridische helpdesk van het Agentschap Inburgering en Integratie (!), de infolijn van Vluchtelingenwerk Vlaanderen, en het Gastvrij Netwerk, bleken een grote steun voor de vrijwilligers.

Sterker woonbeleid voor kwetsbare groepen

Of het nu over grote steden, centrumsteden of kleinere gemeenten gaat, bijna overal zijn er veel te weinig wo-

ningen voor vluchtelingen. Die beleidsvraag overstijgt de mogelijkheden van ieder van de initiatieven en van de vrijwilligers. Als er te weinig betaalbare huurwoningen zijn voor vluchtelingen of andere kwetsbare inwoners, dan is het begeleiden van vluchtelingen in hun woonzoektocht vooral een frustrerende aangelegenheid die veel druk legt op de vrijwilligers (en op de vluchtelingen). De behoeften van vrijwilligers die woonondersteuning aan vluchtelingen bieden, hangen immers sterk samen met de situatie op de huisvestingsmarkt.

Dat erkende vluchtelingen woonondersteuning nodig hebben is duidelijk, dat de vrijwilligers die hen bijstaan het niet alleen aankunnen ook. Ze kunnen niet zonder professionele begeleiding, vanuit stad, gemeente of OCMW en/of samenwerking met welzijnsorganisaties. Structureel is capaciteitsuitbreiding nodig op de (sociale) huurmarkt en het (her)opstarten van professionele ondersteuning van woonbegeleiding. Wat dat laatste betreft zijn er vandaag grote verschillen tussen steden en gemeenten. ■

LORE ROBEYNS, DIRK GELDOF EN LOUISE D'EER ZIJN ONDERZOEKERS VAN ODISEE KENNISCENTRUM GEZINSWETENSCHAPPEN

Een draaiboek ter ondersteuning

Om al wie zich engageert te ondersteunen hebben we de resultaten van dit onderzoek omgezet in een draaiboek voor vrijwilligersinitiatieven, al dan niet verbonden aan professionele organisaties. Het draaiboek is nuttig voor wie een initiatief wil opstarten, bijsturen of evalueren. Het bevat een sociale kaart van initiatieven die woonondersteuning bieden. Het toont lokale inspirerende praktijkvoorbeelden die mee tegemoetkomen aan de woon- en sociale behoeften van vluchtelingen. Daarmee kunnen niet alleen vrijwilligers, maar ook lokale beleidsmakers, ambtenaren, sociale professionals en burgers inspiratie opdoen om samen aan de slag te gaan.

Louise D'Eer, Lore Robeyns en Dirk Geldof (2019). *Vluchteling zkt. woning. Een draaiboek voor wie werkt aan woonondersteuning met vluchtelingen*. Brussel, Odisee Kenniscentrum Gezinswetenschappen, 82 p. Gratis downloaden kan via www.kcgezinswetenschappen.be/nl/woonbegeleiding_vluchtelingen